

4. мај 1926. године

Уторак као и сваки други уторак на Фишеклији¹. Пред радњицама седе дућандије, неки су још код прве кафе, други провирују и добацују шегртима да то мало боље почисте, трећи се прерачунавају колико су јуче зарадили, а колико изгубили.

Муштерија још нема, тек ту и тамо понеки пролазник који је кренуо, ко у цркву Светог Марка, ко на Палилулску пијацу.

Још пристижу запреге с робом, па је тако једна стала и испред скромне антикварнице која је као фирму имала невелику таблу на којој је писало само: „*Антикварница и старинарница – Гаврило Теофиловић*“.

¹ Фишеклијска чаршија, или *Фишеклија* како су је звали Београђани, односно, део улице краља Александра од Таковске до данашње Београдске. Ту су се налазиле каменорезачке радње, као и многе антикварнице, старинарнице, продавнице половне робе, а било је и занатлија као што су сарачи, обућари, сајдије... Углавном, радње оријентисане на купце слабије куповне моћи.

Из радње изађе насмејани момак од неких седамнаест година и поздрави кочијаша:

– Хој, Абуша, шта нам то доносиш? Више нема места ни за ексер, а камоли за нешто веће.

– Ех, господине Ђорђе, немојте тако. Па не довозим ја од своје воље. Знате и сами да ми је господин Гаврило јуче наложио да ово што пре довезем овамо. – Калмик² направи израз лица као да ће заплакати, но то само још више насмеја Ђорђа, пошто је Абуша изгледао као неко ко би могао да натера цео Београд да плаче, али, никако и као неко ко уме и може сам да заплаче.

– Де, де Абуша, немој само да ми се распекмезиш. Сачекај да позовем Јована да нам помогне

² *Калмици* су монголски народ из Сибира, у Београд су дошли око 1920. године и населили се на простору Малог Мокрог Луга. Пошто су се углавном бавили рабацијским послом и имали коње, тај део града је због њих понео данашњи назив Коњарник. До почетка Другог светског рата Калмици су се раселили по Западној Европи и Америци.

– одмахну Ђорђе и, онако насмејан, несташе у радњици из које се чуло: – Јоване, добри мој Јово, дођи де `вамо да видимо колико си ојачао. Газда, стигао је онај астал, `де да га ставимо?

Из радње изађоше Ђорђе и Јован, људина од неких двадесет шест година на коме је сваки део одеће изгледао као да је за човека много ситније грађе.

Док су они пришли запрези и Абуша је скочио доле и срдачно се руковао са Јованом:

– Гос`н Јоване, хоћемо ли моћи да скинемо ово са кола? – Абуша показа главом ка запрези.

– Хоћемо, Абуша, хоћемо. Ти и Ђорђе идите горе и додајте ми то чудо, а ја ћу већ полако. – Јован срдачно плесну Калмика по рамену и крете ка задњем крају запреге. – `Ајмо децо моја, немојте само да дангубите ту, није вам ово корзо.

Абуша и Ђорђе се очас попеше и уз мало стењања догураше велики радни сто са богатим дуборезом, а онда га са много муке окретоше и са плочом на доле спустише на Јована који згодно подметну леђа и, на њихово чуђење, иако су то много пута видели до сада, без икакве муке или клецанја крете са не малим теретом ка радњи.

У то из радње изађе и власник, Гаврило Теофиловић, помери се одмах са врата и гледајући онај терет на Јовановим леђима рече:

– Стави га насред радње, па ћемо после да видимо шта ћемо с њим – а потом, окренувши се ка запрези: Абуша, ући и ти у радњу да се обрачунамо за ово; – Ђорђе, иди преко и донеси кафе за газда Абушу и мене, а за тебе и Јована клакер и пиво.

– Ех, Јовану пиво, а мени клакер, као да сам дете.

Абуша га погледа и намигну:

– Гос`н Ђорђе, када и ви, као господин Јован, сами унесете онакав сто, ево, газда Гаврило је сведок, ја ћу галопом да вам донесем пиво право из Бајлонијево пиваре.

Ђорђе се насмеја и отрча да послуша Гаврила, а за њим се чуло:

– Биће и то, Абуша, биће. Пази шта си обећао.

То је изазвало гласан смех околних трговаца. Сви су волели Ђорђа, био је то паметан и вредан момак, али, крхке и нежне грађе, као девојка или сипљива уседелица, како га је његов пријатељ Јован описивао.

Фишеклија се враћала својим активностима. Трговци су се окретали својим пословима, прола-

зници су настављали својим путем, Абушини коњи су незаинтересовано стајали испред старинарице, а један цивдан је слетео на гомилу коњске балеге.

Гаврило одведе Абушу у крај препуне радње и понуди му да седне за мали округли сточић богато украшен интарзијом.

– Абуша, колико сам ти дужан за ово? – Упита га вадећи табакеру и нудећи га цигаретом.

– Као и обично газда Гаврило, – одговори Абуша вртећи понуђену цигарету, – као и обично.

– Добро, то би било тридесет динара и још десет што си био брз, а ево ти још шездесет, да не ситним стотинарку.

Абуша се умало не загрцну док је палио цигарету:

– Газда Гаврило, много је то. Оних десет и некако, али, оних шездесет не могу да узмем, не замерите.

Гаврило га погледа убацујући цигарету у кратку муштиклу:

– Абуша, не оптерећуј се тиме. А чини ми се да сам нешто начуо о некој свадби, па се мислим, треба да се нађе човеку неки динар при руци.

Абуша поцрвене:

– Па, овај, јесте газда Гаврило, Нирцидма, сестра се удаје. Хвала газда Гаврило.

Гаврило испусти дуг дим и насмеши се:

– Ех, Абуша, још и тебе да приженимо, па да те Бог види. А и могао би, скућио си се, имаш посао, најбоље коње од свих Калмика, а можда и од свих рабација у Београду. Нирцидма се удаје и одлази, не ваља Абуша да човек буде сам. И камен, па тражи друштво, а камоли човек.

Абуша га погледа испод ока, хтеде да добаци „*Јестје, видим и ти се оженио!*“, али оћута. Не из страха, већ... па... када је дошао у Београд са братом и сестром и када им је цела имовина била у једној бошчи, газда Гаврило их је нашао, помогао им да се снађу, позајмио Абуши паре да купи запрегу и коње, да подигну кућицу тамона периферији, у Малом Мокром Лугу. Абуша је једини рабација са ким од тада газда Гаврило сарађује, а Абуша то цени.

Често не сме да каже другим рабацијама колико газда Гаврило плаћа, а колико пута је помогао, то ни сам не зна. Колико је само пута само плаћао да му пусте брата Гавија из апса. А када је овај на крају погинуо у тучи газда Гаврило му се опет нашао, и као помоћ и као пријатељ да га утеши и задржи да не направи неку глупост.

Зато Абуша гледа у Гаврила као у свеца.

Никада га не пита ни шта, ни када, ни зашто. Никада није никоме рекао ни одакле је возио, ни шта је возио. Није Гаврило имао никакве мутне радње, једноставно, у овој делатности је дискреција била важан чинилац посла. Нема потребе да чаршија испира уста зашто је господин тај и тај продао бабин накит или дедину радну собу.

* * *

На Владановцу³ је владао уобичајени преподневни мир. За сахране је још рано, па тек ту и тамо промине по неки службеник гробља журећи својим свакодневним послом.

Поред цркве прође једна погурена старица у црнини, а недалеко одатле гавран слете на надгробни споменик од црвенкастог камена и трљајући кљун о

њега зачкиљи у Владиславу надајући се да ће ова можда да му баци нешто за јело.

Владислава би му вероватно и бацила да га је видела и да је имала шта да му баци. Но, ни она сама већ два дана није ништа појела, данас јој истиче најам за собицу на једној мансарди у Хиландарској улици, а оно мало новца што је имала одавно се истопило, док, са друге стране, ниоткуда ни једна пара „да јој капне“.

Немајући ни где ни код кога да оде дошла је код једине особе која јој је помогала док је могла. Дошла је на гроб свога оца. Мајку и не памти, имала је непуне две године када је ова умрла од туберкулозе, и отац је никада није преболео. Одгајао је сам, како је знао и умео са платом нижег чиновника у министарству просвете. Имали су довољно да плате кирију за неки скромни стан на периферији, а отац је, да би уштедео, на посао кретао доста раније, пошто би ишао пешке. А штедео је да би Владислава могла да заврши Вишу женску школу и да стекне неко образовање.

Тако је и радила као гувернанта све до пре неких месеци по дана када је њен послодавац прогласио банкрот и извршио само-

³ Када је одлучено да се отвори још једно, ново, гробље у Београду и измести старо са Ташмајдана, општина је имала проблем са локацијом, али, то је решено тако што је тадашњи управитељ града, др Владан Ђорђевић, поклатио свој плац у ту сврху.

Због тога су Београђани дуго након отварања 1886. године Ново гробље звали *Владановац*, но, временом, тај назив се изгубио и остао је само овај који је и данас у употреби.

убиство, а његова супруга добила напад хистерије и завршила у Душевној болници, бригу о девојчици преузели рођаци из унутрашњости, а она сама остала без посла и без препорука. Нови посао никако да нађе. Људи су зазирали од ње као да је заразна, као да је она кривац и за банкрот и за лудило.

Она сама је већ у категорији „баба-девојке“, пошто се толико посветила послу да је потпуно заборавила на себе.

Сада седи на гробљу и пресабира се, без посла, а поподне и без крова над главом, без кучета и мачета како би Београђани рекли, а саставила већ тридесет четири године, тако да, кад би и знала некога за кога би, евентуално, могла да се уда, тај је већ одавно ожењен.

Коме треба тридесетчетворогодишња уседелица са знањем француског и немачког, која свира клавир, која зна земљопис, краснопис, сликање, кување, правила лепог понашања... и која осим исплаканих очију, подочњака од бриге и кофера са скромном, једнообразном преобуком, пар књига и једне фотографије оца, нема ништа више.

Није била ружна, далеко од тога, али, ни као млада није би-

ла нека изузетна лепотица. Више је била неупадљиво складна, често неприметна.

Мада, чак и сад, када би унела мало више самопоуздања, мало променила фризуру, а потпуно гардеробу, ставила мало пудера ту и тамо, нагаврила трепавице и покушала да овлаш пређе кармином преко усана, све би изгледало другачије.

Не би јој, додуше, Београд пао под ноге, али, искрено, нашао би се, ту и тамо неко да се окрене за њом.

Погурена старица у црнини прође поред споменика од црвенкастог камена, изненађени гавран преплашено прхну и одлете, а Владислава дубоко уздахну гледајући врх крста на коме је писао: „*Стјанислав М. Стјевих, чиновник у њензији, 1862-1923*“.

Толико се загледала и замислила да је старицу приметила тек када јој ова тихо назва „*Добро јутро, деће*“ прилазећи гробу поред овог у коме лежи њен покојни отац. Старица се прекрсти, пољуби крст на коме су слова већ постала нечитка од старости и испраности, а онда, Владислава не виде одакле, извади букет цвећа умотан у новину коју размота и цвеће стави на хумку, а новине расејано спусти поред

ногу. Владислава погледа старицу, а онда се задуби у своју муку.

Када се тргла из те замишљености примети да је старица отишла. За њом су само остали букет пољског цвећа, који је бака очигледно негде набрала, ово није из цвећаре на улазу у гробље, помисли Владислава и лист из новина кога је ветар прегурао до клупице на којој је седела.

Она се саже и узне тај згужвани и заборављени лист са намером да га понесе до улаза и баци у канту за ђубре када јој поглед паде на слова:

„Озбиљан тоџодин средњих тодина, самац, тирвовац из чаршије, због одласка своје досадашње домаћице у пензију, тражи озбиљну жену да води целокућно домаћинство. На разговор доћи у Ломину улицу број 11 у уторак после један сати по подне.“

Рашири лист и погледа у врх стране, новине су биле јучерашње, а да је имала пара и сама би их купила, баш због оваквих огласа.

На онај споменик од црвенкастог камена, слете цивдан, накриви главицу и зачкиљи се у Владиславу, онда кљуном набушка перје испод левог крила и прхну даље.

* * *

Гаврило стави две чашице на сточић и из секретера извади елегантну флашу у којој се мигљала жућкасто-мрка течност.

– Па, Абуша мој драги, овако лепа вест мора да се залије. За кога се удаје Нирцидма?

– Па, да се залије газда Гаврило. А удаје се за Петра Арсенијевића, младог учитеља у Палилулској основној школи.

– Е? Па где се нађоше?

– Ех, где? Момак је ту са станом, код нас, на периферији. Нису данас учитељске плате богзна кол'ке. Да будем искрен, мени више личи да ће мени зет у кућу, а не сестра из куће – уздахну Абуша.

– Немој Абуша тако. Ко зна зашто је то добро. – Помирљиво ће Гаврило и наточи им ракију на Абушину радост.

Гаврило је волео шљивовицу, а имао је неке своје тајне канале, тако да је код њега увек могла да се нађе само она за коју сви који су је пробали кажу: *„Да се у рају тиочи ово, ја бих одмах умро“*. А шљивовица код газда Гаврила је, уз неколико сочних псовки које сваки поштени рабација зна, једини порок који је Абуша прихватио након доласка у Београд.

Уто им приђе и Јован са криглом у руци и они се куцнуше.

– Јави нам на време за свадбу, па да ти пошаљем Јована и Ђорђа, да ти се нађу, да помогну.

– Овај, газда Гаврило, нешто бих да те питам, а овај... – Абуша се сав спетљао вртећи оно празно стакленце од ракијске чашице у рукама.

– Газда, идем ја да видим шта треба да се помогне напољу. – Јован се окрете ка вратима у дну радње која су водила у двориште наспупрот улице, желећи да се склони и олакша Абуши.

– Ма не гос'н Јоване, у реду је, него, не знам како да кажем. Нирцидма је решила да пређе у православље и да се уда у цркви.

– А шта ти кажеш на то? – Гаврило крете руком ка флаши да им наспе још по једну чашицу.

– Ех, шта ја кажем. Шта да кажем? Да ми се то свиђа, не свиђа ми се. Да јој забраним, не могу. Зато сам и дошао да вас питам... – хукну Абуша.

– Ако ме питаш за савет, не знам шта да ти кажем.

Гаврило му искрено одговори, а из гласа се осетило да потпуно разуме сиротог Абуша и његову муку и да саучествује са њим.

– Не то, газда Гаврило, него... знате, хтео сам да вас питам, зна-

те, она треба прво да се крсти, па ето... како да кажем, мислим, знате... треба јој знате... па сам мислио... ето. – Абуша је то изговорио тако да се Јован толико снуждио да је Гаврило на трену так помислио да ће овај грмаљ да се расплаче, а ако се Јован расплаче, онда ће и Абуша, а онда ће Ђорђе да долети да види да није нека несрећа, а он је за плакање као девојчица, па ће цела чаршија очас посла знати све, и шта јесте и шта није, а знајући их, биће ту много, много, више оног што није.

– Чекај, Абуша, – збрза Гаврило неби ли би предухитрио Јована и његов евентуални плач – ти у ствари тражиш кума да крсти Нирцидму?

– Јесте, газда Гаврило, кума. – Лакну Абушу.

– Па то ћемо лако, ево, то је велика част, а сви ће ти рећи да ја и нисам баш неки велики верник, само онолико када се и колико се мора, али, од срца ти препоручујем да питаш нашег Јована. Шта мислиш о томе?

Јован се уозбиљи, па се усправи, тако да је у препуној радњи изгледао још већи него што јесте и свечано рече:

– Ако се добри Абуша слаже, мени ће то бити велика част.

Абуша их погледа, па скочи, загрли Јована:

– Газда Гаврило, чиме сам ја заслужио оволику доброту од вас?

– Ех, Абуша, чиме... Ничим, шта има везе чиме. Него, дај да ми попијемо још по једну у здравље Јовановог кумчета. – А онда се окрете ка улазним вратима и викну – Ђорђе, несрећо белосветска, трк овамо, имам важан посао за тебе.

На то момчић унезверено упаде у радњу као да је пожар, умало се не скрљавши преко масивног радног стола од махагонија који је заузимао велики део слободног дела радње:

– Ево ме газда Гаврило, каш'те шта треба.

Гаврило га погледа, па онда пређе погледом преко Абуша и Јована, узе чашицу, полако испиракију, ћутећи је спусти, а онда се насмеши:

– Иди и донеси две кригле пива, велику за Јована и малу за тебе, а онда ћете чути шта даље.

Настаде тајац, ништа се не десило, нико се не помери, осим Гаврила који крете ка једној комоди у дну радње и који добаци преко рамена:

– Ако нећеш мало пиво, а ти узми клакер.

– Макавак клакер газда Гаврило, какавак клакер! – остаде да лебди звук тамо где је до мало пре стајао Ђорђе.

Сва тројица се од срца насмејаше, а Гаврило настави копајући по једној фиоци оне комодје:

– Јоване, данас на подне, када затворимо радњу за поподневну паузу, иди право до Вазнесенске цркве и договори са попом крштeње за недељу, а после тога иди код Абуша по кумче и одведи је код господина Пешкиревића⁴ у Касину, да јој одмах сашију нешто лепо за крштeње, а нека јој узму меру и за венчаницу. Потом идите до Колосеума код Ерцеговца⁵, па нека она одабере неколико шешира, а свратите и до Балканске улице, код мајстор Боже по неколико пари ципела и чизмица.

Јован је озбиљно климао главом и трудио се да све попамти, а Абуша једноставно није знао да ли је то сан или не. Трудио се да остане миран и да не заплаче,

⁴ У стамбено-пословној палати Касина на Теразијама радио је и кројачки салон Освиг *Душана Пешкиревића* који се налазио на међуспрату. Међу клијентима овог салона су били неки министри, као и особље амбасаде Данске.

⁵ Модни салон Ерцеговац постоји и данас на истом месту, код некадашњег Колосеума, сада биоскопа Звезда.

у ствари, не да заплаче, него да зариди из свег грла.

Гаврило се врати носећи у рукама свежањ новчаница, Абуша помисли да у животу није видео толико новца на једном месту ни у банци, а камоли у нечијим рукама у малој старинарници на Фишеклији.

– Потом ћете, када завршите са тиме доћи код мене где ћемо вас чекати Абуша и ја. – Гаврило им приђе, па један део новца даде Јовану. – А кад си већ код господина Пешкиревића, нека и теби сашије нешто, али му реци да не шкртари на материјалу, не могу да те гледам таквог, само чекам када ће рукави да ти отпадну. – Потом, окренувши се Абуши и пружајући му остатак новца настави: Абуша, и ти би могао мало да се дотераш, а требаће ти и за крштење и за свадбу. И мораш ово да узмеш ако желиш да останемо пријатељи.

Абуша га погледа, па Јована, па опет Гаврила па се саже и пође да му пољуби руку:

– Газда Гаврило, ја... – Хтеде да каже нешто али га сузе загушише.

– У реду је Абуша, у реду. Хеј... ко је видео да сибирски разбојник и убица плаче као девојчица. Још ћеш и Јована да ми распла-

чеш. – Гаврило покуша да смири Абуша, али неуспешно, овај је клечао пред њим и плакао као мало дете, а Јован се наслонио на зид и рикао као медвед обливен сузама као да му је неко сручио кофу воде на главу. Ђорђе је збуњено стајао на вратима са криглама пива у рукама.

– Затвори врата и дођи овамо – заповеди му Гаврило, а онда покуша да подигне уплаканог Абуша, но, неуспешно.

– Аман, Јоване, побогу, што ти плачеш?

Гаврило се окрете ка будућем куму који се сад зарозао као чарапица, наслонио чело на зид и почео да јеца.

– Не знам газда, мајке ми, не знам. Нешто ме стисло овде кад се Абуша расплакао, па не могу да станем – процеди овај некако и удари песницом у зид тако да се цела радња стресла.

Гаврило, видевши да неће моћи ништа да уради по питању смиривања ситуације, диже руке од тога и седе за онај сточић, извади табакеру па погледа ка збуњеном момчићу.

– Ђорђе дете, 'ајде бар ти остани нормалан и добро ме слушај. – Запапи цигарету и настави: – Када попијеш то пиво, трчи кући и реци госпа Нати да ћемо да-

нас на вечери имати Абуша са сестром, Јована и Мару, то ме подсети, Јоване, и Мару да водиш код господина Пешкиревића и опремиш је како треба, а ти Ђорђе, ти ћеш остати са госпа Натом и помоћи јој све што ти буде наложила. Пре тога ћеш отићи на фијакерску станицу и послати ми Мирка овамо, што пре, ако га нема, кажи првом фијакеристи да га нађе и пошаље, ево ти десет динара за фијакеристу, ако ти затреба, и триста динара за госпа Нату, ако нема довољно код себе.

Насу себи још једну чашицу, наздрави збуњеном момку и искипи је:

– А сад, попиј то пиво и трк.

Јован се у међувремену мало смирио и покушао да подигне Абуша који је и даље клечао обливен сузама.

Да је неко тада ушао у старинарницу имао би утисак да гледа рвање два пијана медведа.

Ђорђе климну главом, искипи оно пиво, изјури напоље, у трку се врати после пар секунди, узео новац са стола, добаца: Извин'те – и излете на улицу као да му је неко запалио ватру испод стражњице.

Јован и Абуша су скрушено стајали као да су скривили нешто

страшно, најстрашније, а Гаврило их уморно погледа.

– Абуша, иди иза и умиј се, видеће те неко, а онда иди кући, сачекајте тамо Јована, па сви заједно право код мене. А ти Јоване... умиј се и ти, па да прегледамо овај сто док не дође фијакер по нас, а онда да кренемо важним послом, кратак је дан.

И док су се она двојица умивала и доводила у ред, Гаврило написа пар редака на један папир, пресави га неколико пута и изађе из радње.

Поред Гаврилове старинарнице су биле продавница половних одећа са једне и радња за поправку сатова и накита са друге стране, али, у ствари центар за препродају крадених ствари и Гаврило их није „мирисао“ што би рекли у чаршији. Али, продавница половне гардеробе је била сасвим друга прича.

Њу је држао стари јеврејин Мојсије Боди, добар комшија и вредан човек који је радњицом издржавао себе и супругу Ракелу. Деце нису имали, а чика Моша, како су га звали и знали сви у Београду у радњи је увек имао једног момка, углавном деца сиротиње, а Моша се трудио да од њих, колико је до њега, испадну добри људи.

Многи од тих дечака су касније отварали сличне радње, али, никада нико од њих није покушао да буде Мошина конкуренција. И увек су дечаци који су почели као шегрти код чика Моше после прелазили да раде као калфе у тим радњама и били радо прихватани.

Гаврило уђе у радњу, пожелеле добар дан газда Моши и приђе:

– Чика Мошо, имам једну молбу, ако вам не би било тешко.

– Свакако, газда Гаврило, кажите само. Ма седите, само седите, сад ће дете да скокне по кафе. Руби, остави то и дођи овамо. Није вас одавно било, а ето, врата до врата смо. А баш пре неко вече кажем мојој Ракели...

– Нека, чико Мошо, немам времена за кафу, попићемо је други дан, обећавам, али, ако бих могао Рубија да замолим да ми учини услугу...

– Ма свакако газда Гаврило, свакако. Руби дете, рекох ли ја да дођеш, ех, млади, млади. А баш пре неко вече кажем мојој Ракели...

Гаврило није стигао да чује шта је то важно чика Моша рекао пре неко вече својој Ракели, него се брзо захвалио, ухватио Рубија за раме и извукао из чика Мошине радње.

– Дobar је чика Моша, предобар, али, зар он стално овако?

– Стално. – потвди штркљастии малишан од неких десет година.

– Па добро, шта ћеш, ипак је он добар газда.

– Јесте газда Гаврило, али, ако има неко место код вас... – Руби не заврши реченицу чежњиво гледајући у старинарницу.

Тамо никада није било монотоно. Уместо досадних сиромашних старица и домаћица у радњу је долазио сасвим други свет.

Било је официра, адвоката са госпођама, свраћали су реквизитери Народног позоришта, вајари, не ови каменоресци са Фишеклије, него прави вајари и сликари. За једног што је Рубију изгледао као пингвин су рекли да је Бранислав Нушић.

Еееј, господин Нушић долази у ту радњу.

А један добро обавештени шегрт из пекаре преко пута му је у поверењу рекао да је чуо да и сам Бен Акиба залази у старинарницу.

Рубијев сан није био да има такву старинарницу, он је превише млад за такве снове. Рубијев сан је био да буде шегрт у старинарници.

Не било којој, него баш у овој, код Гаврила.

Углавном, то је био сан свих чика Мошиних шегрта од када је Гаврило отворио ту старинарницу пре седам година.

– Видећемо Руби, видећемо. Сад имам Јована и Ђорђа, па, ако се прошири посао, ево, имаћу те на памети.

– Договорено газда Гаврило. – За Рубија је, у његовој дечијој машини, то већ била готова ствар.

– Добро, Руби, слушај сад. Ти знаш где наш Јован станује?

– Наравно, одмах испод Палилулске пијаце, код госпа Росе, ми смо у дворишту, а ја сам баш пре неко вече рекао мојој мами...

– Гаврило уздахну, чика Моша је поред своје добротe на децу преносио и своју особину да кад једном отворе уста, то одмах постаје лавина.

– Тако је Руби, тако је. Е, сад, ево ти ово писмо и пет динара да отрчиш до тамо и писмо даш Јовиној Мари, а ових десет динара однесеш својој мајци. Али, само ако обећаш да ћеш да пазиш да не паднеш под неки трамвај, ауто или фијакер до тамо.

– Ево, одмах трчим газда Гаврило. – Руби је већ замицао за ћошак.

Гаврило се насмеши, Рубијева мајка, удовица, цео дан пере туђи веш за пет динара. Помисли,

можда је требао да пошаље више. Добро, послаће други пут.

Сироти Руби, натрчаће се ових дана.

На вратима старинарнице се сусрете са Абушем који је одлазио. Након умивања је деловао смирено.

Абуша му се још једном захвали и у једном скоку се нађе на својој запрези, а коњи као да су осетили да је Абуша радостан кретоше тако да су из околних радњи истрчали да виде шта се дешава.

Стајао је на запрези која је брзо одмицала ка Тркалишту праћен једним псом који је лајао за њим и покушавао да га стигне.

Јована је затекао како стоји поред оног стола, пијуцка пиво и замишљено га обилази. Осим црвених очију, деловао је као и увек, озбиљно, јако и спремно за рад и посао.

– Шта мислиш о овоме?

– Дobar рад, рекао бих пештански мајстори, бар педесет година старо...

– Не то, шта мислиш о кумству?

– Газда, знате да сам Абуша заволео још првог дана и ово је... па... ако баш хоћете да знате, пресрећан сам због тога. А знам и учитеља Петра. Dobar је то мо-

мак, драго ми због Нирџидме. Него... газда...

– Кажи Јово.

– Мислим, овај... сад треба да јој смислимо неко лепо име.

– Треба Јово, треба. – Уздахну Гаврило. Искрено, он је потпуно заборавио на то. Но, вечерас ће код њега бити Јовина супруга Мара, фина жена, иста добра душа као и Јова, а ту је и госпођа Ната, његова домаћица, па, ваљда ће те две женске главе да смисле нешто, не може баш о свему он сам да води рачуна.

– Послао сам Рубија да јави Мари да дође код мене и сачека нас.

– Нисте јој ваљда рекли да сам плакао?

– Нисам Јово, нисам. За то осим тебе, Абуша, мене и Ђорђа...

Згледаше се са паником у очима. Ђорђе је сјајан момак. Паметница једна. И вредан. Вредан к'о три пчелице како је Јован говорио за њега. Али, том дечаку није дато да ћути. Мање би људи знало за оно плакање да су ридали наред Теразија. Хукнуше и загледаше су онај сто.

– Неће ваљда? – промумла Јован с муком.

– Не знам? – тихо одговори Гаврило и с много саосећања погледа свог помоћника.

* * *

Сети се Великог рата и како је упознао Јована.

После једне озбиљне акције његово одељење је скоро остало без људства. Од двадесет прекаљених бораца остало је њих осам, односно, само њих тројица који су могли сами да стоје.

Стигла је попуна, како су звали нове људе који су дошли на место погинулих и рањених. Углавном су то били преплашени људи који тек што су прошли обуку. Ретко кад се дешавало, мада се дешавало, да им као попуна стигну борци који су већ прошли пакао рата. Такви су увек радо дочекивани и прихватани. Ови други су прихватани, али, са резервом. Тек је требало видети како се понашају у борби. Како подносе рат и све оно што уз рат иде. Треба се ослонити да ти чувају леђа.

Приликом те попуне дошли су нови људи, само један ветеран кога су знали по чувењу, Воја из Тополе. Ситан окретан момак који је ручну бомбу могао да баца дупло даље од свих осталих, а и сами су се касније уверили, са педесет корака је могао без проблема да је убаци у шлем.

Воја је био смрт за митраљеска гнезда.

Уздахну, четири човека су изгубили када су извучили Воју кога је дословце пресекао митраљез. То је било једини пут да је бомба заказала.

Тада је Јован убио немачког војника ударцем руке. Не у главу. Ударио га је само једном, у груди. Човек је пао пар метара даље са крвавом пеном на устима. Гаврило је све то гледао лежећи, празног револвера и са метком у ноzi. Јован је подигао Гаврила на раме имлаћећи празном пушком као врљиком кренуо ка њиховом положају. Пут су им пресекала два војника са упереним пушкама, али, када их је Гаврило са Јовиног рамена видео док су одлазили, обојица су лежали, несумњиво, мртви. Тек кад су стигли у логор и пали Гаврило је сазнао да је и Јован био рањен. У ногу. Није могао да верује. Од чега је тај човек направљен.

А када је стигао као попуна, Јован је тек прошао обуку. Нису их научили ни како ваљано да пуцају. Није било времена за то.

На линији се гинуло толико брзо да нису имали времена да обуче попуна како треба.

А Јован је стигао као дечкић од шеснаест година. Слагао је за године, што му и није било тешко. Већ тада је имао скоро два

метра висине и снагу тројице. Виђен је како сам извучи хаубицу из блата, нису имали времена да упрежу коње.

Када су стигли, ветерани их поделише између себе. Свако је узео на себе обавезу да води рачуна о двојици или тројици.

Тако су Гаврилу допали Јован и Радуле, црнпураст момак са Хомоља, неустрашив зврк кога ни метак није могао да стигне и заустави. Погинуо је пред сам крајрата налетевши на заосталу гранату заставши да се помокри поред једне тополе.

Јован му се допао. Момак је био из Мачве, отац погинуо почетком рата, у првим борбама, мајку обесили Немци. Дошао је, не да ратује, дошао је да наплати дуг и када га је Гаврило видео пожелело је да не буде у кожи оних који Јовану дугују крв.

Трудио се да га сачува, да га не носи беси да погине од првог метка. Преносио је на њега све шта је научио у ратовањима, што онима од 1911. и 1912. године, што у ове последње три године.

А било је тога доста.

Гаврило је био инжењер, одбио је официрски чин који му је следовао, остао је обичан борац.

Па, ако ћемо право, не баш обичан борац.

То је било комитско, диверзантско, одељење. Једно од оних за које све војске тврде да их немају. Њихови задаци су биле самоубилачке мисије из којих их углавном нису чекали назад. Витештво је било за друге, њихово је било да оду, да сеју смрт и панику, а онда, опет, смрт и панику.

Јован се сродио са Гаврилом, као што се и Гаврило сродио са Јованом.

Гаврило је седамнаест година старији, па је према Јовану имао однос и као према млађем брату и као према својој детету, а и Јован се тако осећао када је са Гаврилом. Само што је Гаврило свему прилазио инжењерски прецизно и срачунато, па и убијању, а Јован... Јован је показао да је он рођен за то. Брзо је научио да сачува хладнокрвност, јер му је Гаврило објаснио да ће једино тако остати жив, а догод је Јован жив, многи немачки војник неће. Даље је све било импровизација на тему смрти која је Јовану лежала као дисање, ходање...

Рат су завршили са по неколико рана, са по неколико медаља и као пријатељи заувек, с тим што Јован никада није прихватио да буду равноправни. Гаврило је био тај који ће да води, Јован је ту да прати.

Заједно су и пронашли Ђорђа пред крај рата.

Сироче које је изгубило целу породицу у ратном вихору, шврћа од непуних осам година зарастао у косу, мусав, са дивљим погледом и страхом од свих.

Јован га је једно вече ухватио на превару, довукао у логор, нашли су четног бербера и једва су га два војника држала док није уредно подшишан. Купање су препустили Јовану, а цело одељење је било присутно само да буду сигурни да детету неће ни једна кост бити поломљена током тог посла. Некако су успели да пронађу и нешто гардеробе, а Гаврило је ту показао да инжењер, ратник и прекаљени убица уме да барата маказима, иглом и концем. Довољно да Ђорђе буде колико-толико обучен.

Не толико лепо, колико топло. А где ћеш више у тим временима.

Ђорђе је до краја рата ишао са њиховом јединицом, био несрећан што нису хтели да му дају „чак ни бомбу“, помогао рањенима, разносио поруке, и трудио се, колико неко ко има непуних осам година и једва тридесет килограма то може.

Након рата, када је држава вратила војску само на активни ка-

дар, Ђорђе и Јован су остали без ичега. Без породица, без школе, без посла, без наде.

Гаврило је имао своје бриге. Брата две године млађег који је током рата постао удовац. Некадашњи лекар коме су предвиђали лепу каријеру је, пошто је чуо да му је жена умрла након зверског силовања, једноставно пукао. Пропио се, запоставио лекарски позив, постао биљка која је живела у прошлости коју је дозивао огромним количинама пића.

Отац им је, као паметан и предузимљив човек, омогућио да се школују, и, водећи се својим мотом „*никад сва јаја у исту кошарицу*“ улагао у некретнине, па су сада Гаврило и његов брат били власници неколико стамбених зграда по целој Европи.

Све је било организовано, свуда су били адвокати који су водили рачуна о становима, наплаћивали кирије задржавајући своју провизију, а остатак адвокатски прецизно и уредно уплаћивали на рачун браће Теофиловић у швајцарској банци.

А Михаило је након трагичне смрти своје супруге све препустио Гаврилу, тражећи само да овај после рата остане у Београду и да поведе рачуна о њему.

Чак је препустио Гаврилу да му сам одреди висину апанаже не желећи да у свом пијанству направи неку непромишљену штету.

Тако је Гаврило дошао у ситуацију да има за ондашњи Београд непојмљиво велике месечне приходе, веће од годишњих прихода већине становника разрушене престонице.

На Сењаку је пронашао пристојну кућу са великим двористем, довољно далеко од радозналих очију и довољно мирним комшилуком да Михаило може несметано да пије и тугује. Срећа у несрећи је била чињеница да је Михаило припадао тихим пијанцима.

Дај му пиће и неки мрачан ћошак, њему више и не треба.

Једног отреситог момка из свог одељена, иначе са Палилуле запослио је да живи са Михаилом на Сењаку.

У ретким тренуцима када је Михаило био скоро трезан питао га је да ли би му сметало да Анђелко живи ту са њим на Сењаку и да ли би имао нешто против да му Гаврило набави коња и фијакер. Анђелко је волео коње, а није на одмет имати свој превоз, за сваки случај. Наравно, Михаилу није сметало ништа

од тога, а временом је свикао на Анђелка и трудио се давише времена проводи са њим и коњем. Пиће се полако смањивало, не онако како је Гаврило прижељкивао, али, све је изгледало много боље него када се вратио из рата. Чак су повремено почели фијакером да праве излете до Топчидера, а неколико пута и до Теразија и чак до Фишеклије.

Гаврило је себи купио једну малу кућу у Ломиној улици. Кућица која је на спрату имала кухињу, трпезарију, купатило, три лепе собе и терасу са дворишне стране. У приземљу је била некадашња радња, али је Гаврило наредио да се излог зазида, направи прозор и тако добио велику просторију у коју се улазило одмах како се уђе у кућу, пре степеница за спрат и излаза у двориште. Ту му је била радна соба, салон, библиотека. Односно, када је био у кући и будан, време је проводио у тој просторији. Горе је ишао само када је требало да се обедује или да спава.

У дворишту је имао простор где је стајао сто са четири столице испод хладњака са виновом лозом, а у дну, као продужетак куће, налазила се мала кућица са кухињицом, једном собом која је била и соба и трпезарија и јед-

ном собицом, а у којој је живела домаћица, госпа Ната. Истини за вољу, госпа Натине ствари су ту још кратко, док Гаврило не пронађе замену, а она одлази у пензију. Додуше, служавке, но, Гаврило је никада тако не би назвао, него само и искључиво – домаћица куће, нису имале пензију. Када престану да раде остале су без прихода. Али, са госпа Натом није тај случај. Она је у овој кући од првог дана. Разговор за посао су обавили у башти хотела Балкан, потом су сишли Призренском и Рељином до улице Краљице Наталије, а онда поред Златне моруне до Ломине улице и куће у којој су се још врзали мајстори – зидари и молери. Показао јој је кућу, показао њен део, рекао колика је плата, шта очекује и питао шта она мисли о свему томе. То је било пре седам година. Госпа Ната је тада имала преко 50 година, сина мало млађег од Гаврила који је погинуо приликом одбране Београда 1915. године и мужа којег није видела двадесет година „*ако је ђубре ђојано још живо*“, како је она завршила тај део приче о свом животу. Рекла је тада да јој се кућа свиђа, да би послодавац могао мало да почне да једе и да личи на целог човека, питала да

ли су Јован и Ђорђе део породице на шта су ова двојица занемела у ишчекивању, а Гаврило без премишљања одговорио да јесу и да ће они бити у соби до дворишта, да Ђорђа не буди ујутро бука када сељаци почну да довлаче робу у улицу Краљице Наталије. Али да може да им се обрати за све што јој затреба када јој затреба и пошаље их у куповину или да је послушају, као да су њена деца. Онда је одвео на спрат и питао шта мисли о кухињи и собама. Госпа Нати се допало и он је рекао да оде са Јованом и изабере све шта она мисли да треба да имају у кухињи, трпезарији и собама. Такође да погледа и своју кућицу и набави све шта јој треба и за њу. Од намештаја до последње кашичице или јастучета за столицу. Јован је ту да то плати, а њој је речено да не гледа цене, него оно што она мисли да кући треба.

Један једини пут су се закачили када је госпа Ната, још првих дана своје службе, поховала карфиол.

Гаврило је рекао да му следећи пут вече унапред каже када га буде спремала, устао од стола и отишао у кафану да вечера.

Од тог дана карфиол није прешао праг те куће.

Гаврило је објаснио госпа Нати да плату ставља у један фонд који је он њој направио у банци, па када буде хтела да иде у пензију, имаће довољно да купи неку кућицу која ће бити довољно пространа да може да издаје један део и тако да има средства за живот, а госпа Ната је тако и урадила. Сад... мало је ту умешао прсте и Гаврило, па је госпа Ната од пре два месеца поносна власница једне спратне куће у Босанској улици са четири једнособна стана за издавање и страним трособним станом у приземљу, са дворишне стране за госпа Нату.

Она већ месец дана живи у том стану брекћући свако јутро уз Каменичку улицу и гунђајући на рачун Гаврила, на рачун Босанске улице, на рачун живота, али, то је само јутарње гунђање госпа Нате, у ствари, Гаврило је волела као и свог Миленка који погибе доле на Дорћолу.

* * *

– Мммннн! – гунђао је Јован испод масивног стола трљајући главу којом је добрано запео о једну масивну греду која се протезала испод целе радне површине стола и давала додатну чврстину свему.

– Пази да не оштетиш нешто.
– Гаврило чучну поред стола и погледа ону греду.

– Хвала газда што водиш рачуна о мени. – Јован га прекорно погледа.

– Ако ја не водим, ко онда води. Не причај свашта. Твојој глави није ништа, а и да јесте, зарашће, али овај сто... – Гаврило се саже да боље види и поче и да се завлачи под сто.

Зачу се туп ударац и псовка, а онда Јован мирно проговори:

– Газда, лакше мало, чуо сам да је ово вредан комад, пазите да се нешто не оштети. Нема данас у Београду мајстора који би умео овакав комад да поправи.

– Само ти лај, изаћи ћемо испод овог стола, па ћеш да видиш ко ће и шта да оштети. Имам тамо једну храстову летву, заоста-ла још кад су гробље селили, има да те пеглам са њом, ништа се на њој оштетити неће.

Обојица се извукоше и усправише трљајући главе.

– Штета само што је радна плоча овако уништена, као да је радни сто месара, а не генерала.
– Јован је прстом прелазио преко избраздане површине стола.

– Ова плоча не сме да се дира, и овај сто се не продаје. – Гаврило нежно пређе прстима преко

оних бразди. – Знаш ли ти Јоване одакле потиче овај сто?

– Па из Крунске улице, од оног генерала...

– Јесте, од оног што је пре две године постао генерал, па одједном има и вилу на Крунском венцу и пола века стар намештај. А кад смо ми крвавили гаће по чукама, где је био? Завукао се у неки запећак, на сигурно и одатле лиферовао војсци црвљиву јунетину. Дошао у Београд пре осам година, оженио министрову ћерку и док се окрене човек он постаде од интендантског мајора генерал. А сад, захваљујући коцкарским дуговима господина генерала ми имамо овај сто.

– Аман Гаврило, не мучи ме више, одакле је сто?

Када Јован почне да Гаврила ословљава именом овај зна да нема куд. И Ђорђе и Јован су га звали газда, чак и када су сами. По имену су га ословљавали само када су крајње напети.

– Ово је сто који је сведок пуча 1903. године. А ово су трагови сабљи. Ако се боље загледаш, у некој од ових бразди можда још може да се нађе Драгина или Сашина крв.

– Па где ћемо са овим столом?

– Мислио сам да га ја узмем за своју радну собу.

– Е? – Јован гадљиво искриви лице, – са све краљевском крвљу?

Гаврило га зачуђено погледа:

– Побогу Јоване, откад си ти пикљав на крв? Сећам се шта си све радио ономад, а сад к’о нека собарица „*Пих, крв*“.

– Ма Гаврило, нисам ја пикљав на крв, али, некако, друго је то, а друго... знаш... ово је... ма није у реду што су их онако побили, па све и да су заслужили. Ови моји су бар имали неке шансе.

Гаврило га погледа. Зна Јована дуго и зна да овај нема ништа против краљева, као што нема ништа ни за њих. Јован је био од оних којима је потпуно свеједно да ли живи у краљевини или републици. Когодда је, он ће порез морати да плаћа, па сад, да ли, како Јован рече: „*Сулићану или цару, свеједно, мој цей празан, па празан*“. И Гаврило је био сличних погледа на то питање и морао је да се сложи са њим. На крају реши да му учини толико:

– А када бих дао да се радна плоча добро изриба? Знаш, онако, четка, вода, мало варикине..

Јован се саже и загледа у плочу, пређе овлаш ноктом преко неколико бразготина и замишљено рече:

– Доста је упропаштено и овако, плашим се да прање не уни-

шти дрво скроз, а опет, преко двадесет година је прошло, до сад су рукави све обрисали. Ја бих пробао да направим неку смесу, па да њоме испуним бразде, а онда да пређем шелаком, па да сине сто као и када је био у двору.

– Јоване, немој само да причаш около одакле је. Знаш наш народ, увек се нађе неко коме то срећу квари.

– Немаш проблема газда.

У расправи око тога чиме би било најбоље испунити оштећења затече их Мирко, некадашњи ратни друг, а сада београдски фијакериста.

Када га Гаврило зовне, за Мирка је то био закон јачи од свега другог. Са тим је и Миркова супруга Живана морала да се помири, али, пошто позиви нису били чести, ни одсуствовања дуга, док су са друге стране новчане надокнаде биле веома издашне, она је те излете стоички подносила и гунђала је више из навике и због комшилука.

Што се ње лично тиче, она не би имала ништа против да га Мирко и на кркаче носа пограду цео дан.

– Охо, види ти њих, како сте опколили тај сто видим да неће још дуго. Мора да вам је пружао